

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2020-06-05

Er ref: 2019/02112/KL
Vår ref: SFI-2020-836-2

Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Kulturdepartementet har berett Stiftelsen Svenska Filminstitutet möjlighet att yttra sig över rubricerade betänkande och har följande att anföra.

Stiftelsen Svenska Filminstitutet är en helstatligt finansierad myndighetsliknande organisation med ansvar för regeringens filmpolitik. Filminstitutet arbetar med att stärka den svenska filmen – allt ifrån att stödja utvecklingen av ny film till att bevara och tillgängliggöra film till allmänheten. Uppdraget utgår från regeringens filmpolitiska vision och sju mål, däribland det filmpolitiska målet att filmarvet bevaras, används och utvecklas. Vid Filminstitutet finns dels samlingarna, bestående av filmrullar, fotografier, övrigt filmrelaterat material, och dels verksamhetsarkivet. Filminstitutet är en privat stiftelse men all verksamhet, förutom fördelning av stöd enligt det dåvarande filmavtalet, omfattas av OSL och jämställs därmed enligt Arkivlagen 1 kap. 2 § med statliga myndigheter.

Inventering av arkivbestånd

Utredningen föreslår att Kungl. biblioteket (KB) får i uppdrag att i samverkan med Filminstitutet, Statens musikverk och Riksarkivet genomföra en nationell inventering av audiovisuellt material samt att utreda förutsättningarna för ett genomförande av digitaliseringen av materialet. Filminstitutet ställer sig bakom förslaget.

Från slutet av 1800-talet har analog film använts för en mängd olika typer av inspelningar, visningar och syften, vilket innebär att materialet idag återfinns i många olika arkiv. Såväl hos myndigheter som hos enskilda. De analoga filmerna bevaras också av många olika skäl – av konstnärliga skäl, av produktionsskäl, i kraft av att de är allmänna handlingar. Det de har gemensamt är materialets fysiska förutsättningar och behovet av en korrekt bevarandemetod.

I sitt riktlinjebeslut för verksamhetsåret 2020 har regeringen (Kulturdepartementet) gett Filminstitutet i uppdrag att redovisa hur en nationell inventering av innehavet av analog rörlig film i primärt offentligt finansierade arkiv kan genomföras och vad det kan kosta. Uppdraget genomförs i samverkan med Kungl. Biblioteket.

Liksom utredningen menar Filminstitutet att det är viktigt att ett sådant uppdrag även tittar på bevarande och gallring. Det bör särskilt understrykas att det är av synnerlig vikt för värdefullt analog film att originalmaterialet bevaras även efter genomförd digitalisering eftersom originalbäraren innehåller mer information än det digitaliserade materialet, innehåll som annars riskerar förloras för alltid. Detta är särskilt fallet vid storskalig digitalisering då upplösningen normalt är ganska låg i relation till originalet. Samma filmrulle kan i egenskap av kulturarvsobjekt fylla olika behov för olika verksamheter, vilket måste tas i beaktande före eventuell gallring.

Filminstitutet ställer sig vidare positiv till att Riksarkivet ges i uppdrag att inventera arkivbestånden hos statliga myndigheter för att kunna bedöma vilka insatser som behövs för att hantera bestånden. En samlad överblick och ett samlat ansvar är en fördel för effektivast möjliga hantering, särskilt inför det paradigmskifte vi står inför med digitalt född information. I egenskap av kulturarvsinstitution menar vi att det är viktigt att det finns en samlande aktör på arkivområdet som tillsammans med övriga aktörer kan verka för gemensamma lösningar för bevarande av kulturarvet. Digital förvaltning och allmänhetens tillgång till information ställer stora krav framöver.

Det är oklart vad utredningen menar med tydligare ansvarsfördelning mellan DIGG och Riksarkivet. Såvitt vi kan bedöma bör alla arkivfrågor hanteras av Riksarkivet såsom varande statlig arkivmyndighet.

Ny arkivlag

Filminstitutet ställer sig positiv till att en ny moderniserad arkivlag ersätter den nuvarande arkivlagen. Generellt är det positivt att tillgången till kulturarvet och arkivens betydelse för det demokratiska samhället lyfts upp under lagens syfte. Ett svar på varför är alltid viktigt och skapar förståelse, men självklart ställs samtidigt krav på att lagen blir tillräckligt precis för att undvika tolkningssvårigheter. Att ordet arkivvård föreslås ändrat till arkivförvaltning välkomnas. På så sätt skapas förutsättningar för en god arkivförvaltning i ett tidigt skede. God arkivförvaltning, eller som det oftast benämns informationsförvaltning, är inte bara reaktiv utan i allra högsta grad proaktiv.

För en enhetlig syn på arkivering vore det, tvärtemot vad utredningen föreslår, önskvärt om Riksarkivet även utövade tillsyn över arkiven på kommunal och regional nivå.

Samma syfte som föreslås i nya arkivlagen gäller ju även för dessa arkiv. Filminstitutet ställer sig frågande till de argument som förs fram mot en utökning av nuvarande ordning. Filminstitutet menar att det i dagsläget, mitt under Corona-pandemin, på ett besvärande sätt har blivit tydligt vilka risker det finns i att ha separata ansvarsområden om det som är det gemensamma. Sjukvård och beredskap är på samma sätt som kulturarvet av stor betydelse för ett samhälle.

Normering, tillsyn och rådgivning

Som myndighetsliknande organisation är det för Filminstitutet viktigt att det finns en statlig arkivmyndighet som kan ta fram användbara riktlinjer för gemensamma processer i förvaltningen, ge pragmatisk vägledning, ha möjlighet att ge råd om hur riktlinjer och föreskrifter ska tolkas osv. Som utredningen beskriver finns det synpunkter på hur detta fungerar i nuläget. Vi skulle gärna se att Riksarkivet intar en mer proaktiv och lösningsorienterad roll för att kunna vara ett faktiskt stöd i hur föreskrifter kan tolkas och utövas. Under förutsättning att Riksarkivet tar en mer proaktiv roll ser vi mindre behov av regelbunden tillsyn, men även i tillsynsdelen skulle vi gärna se en mer proaktiv och lösningsorienterad ingång. Riksarkivet har redan idag möjlighet att ta en större och mer aktiv roll gentemot myndigheterna. Vi har inga synpunkter på om rådgivningsuppdraget ges i lag eller förordning men betonar betydelsen av aktiv rådgivning för en ändamålsenlig förvaltning av kulturarvet. Utredningens förslag om att tillföra Riksarkivet medel för att analysera omvärldsutvecklingen inom sitt ansvarsområde ser vi i sammanhanget positivt på.

Reglering av enskilda arkiv

Vad gäller reglering av enskilda arkiv så har Filminstitutet ingen anledning att ha någon annan åsikt än den som uttrycks i utredningen. Däremot skulle Filminstitutet i utförande av det filmpolitiska målet att ”filmvarvet bevaras, används och utvecklas” välkomna en reglering, likt den som finns i Finland, som slår fast att originalmaterial till filmer inte får destrueras utan att först har erbjudits till det nationella filmarkivet. Då filmvarvet är en av den statliga filmpolitikens prioriterade områden är det viktigt att det allmänna säkrar bevarandet av bestånd som har kulturell betydelse.

Avslutningsvis ser vi positivt på de förslag som lämnas kring de nationella minoriteternas arkiv och att Riksarkivet i sin rådgivning till enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner i arkivspecifika frågor ägnar särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna. Vi ser likaså positivt på att arkivområdet blir ett ämnesområde i den officiella statistiken. Däremot har vi ingen uppfattning om var uppdraget bör ligga.

För Stiftelsen Svenska Filminstitutet

Anna Serner
VD